

УДК 159.9.01

ГОРБЕНКО Юрій Леонідович

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології
Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка*

МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ОДИНИЦІ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ У СВІТІ

Стаття присвячена пошуку шляхів побудови моделі психологічної одиниці життя людини у світі. У зв'язку з цим проводиться аналіз понять психологічна одиниця, модель та інших категорій психології. Підкреслюється, що психологічна наука, довгий час займаючись вивченням закономірностей функціонування психічних процесів і властивостей, так і не змогла вийти на об'єднання зусиль психологічних шкіл для побудови цілісної системи взаємодії людини та світу. Проведене дослідження є намаганням побудувати один із можливих напрямків пошуку об'єднання існуючих одиниць, категорій та теорій у цілісну модель життя людини у світі, і, таким чином, поставити питання про необхідність осмислення та вирішення проблеми цілісності психології як науки у сучасному науковому світі.

Ключові слова: *модель, одиниця аналізу, цілісність, людина, світ, душа, життя.*

Постановка проблеми. Сучасний науковий світ переживає достатньо складну ситуацію, яка характеризується загальною інтеграцією багатьох наук. Міждисциплінарні зв'язки, які постійно утворюються, дають можливість побачити нові горизонти та властивості різних об'єктів, процесів, явищ та світу в цілому.

У свою чергу, постійне збільшення кількості наукових досягнень та відкриття нових законів світобудови потребує формулювання цілісної наукової парадигми розуміння людини, життя та світу. Психологія вже є невід'ємною частиною соціології, політології, кібернетики, математики, фізики та інших наук, що підвищує її значущість та відповідальність у рішенні власних внутрішніх завдань. Але психологічна наука поки ще не розв'язала головне своє завдання, яке було поставлено ще класиком психологічної думки С.Л. Рубінштейном як вивчення закономірностей взаємодії «людини зі світом». У своїх фундаментальних працях «Буття та свідомість» і «Людина та світ» [12] С.Л. Рубінштейн пропонує філософську концепцію онтології-буття та суб'єкта-людини в світі. Він, об'єднуючи методологічні можливості філософії та психології, рефлексував стан та перспективи розвитку психологічної науки. На сьогоднішній день ця метаконцепція може стати основою цілісної парадигми у психології.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Психологічна наука довгий час, займаючись вивченням закономірностей функціонування свідомості, поведінки, діяльності, спілкування, мислення та інших процесів і властивостей, не змогла вийти на об'єднання зусиль психологічних шкіл для побудови цілісної системи взаємодії людини та світу. Періодично виникаючі кризи між «глибиною» (З. Фрейд, К. Юнг та ін.), «вершинною» (К. Роджерс, А. Маслоу та ін.), «діяльнісною» (Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв та ін.) та іншими течіями у психології вимагали побудови та кристалізації методологічного фундаменту психології. Із метою інтеграції набутих знань кожна школа та напрямок намагалась відповідно до своєї теорії вичленити свою психологічну одиницю аналізу. Фактично історію психології можна розглядати ще і як зміну уявлень про одиниці аналізу психіки. У різні часи це були: рефлекс, гештальт, реакція, дія, установа, значення, ставлення, вчинок, смисл та інші.

Насправді, крім одиниць аналізу у психології використовуються ще низка термінів: «елемент», «клітинка», «структурна одиниця», «семантичне поле», «модель» та інші.

Наприклад, Л.С. Виготський розрізняв психологічний аналіз по елементах (як спробу розділити ціле) та по одиницях (виділення в об'єкті деяких змістовних одиниць, які містять в собі значущі властивості цілого об'єкту). За його думкою вивчення одиниць аналізу дає уявлення про відношення одиниці аналізу до предмета дослідження як частини до цілого.

При цьому, аналіз цих відношень одиниці до цілого і дозволяє виявити нові властивості самого предмета дослідження, більше зрозуміти його цілісність.

Ми не будемо зупинятися на наукових вимогах до одиниці аналізу та принципах їх побудови, вини достатньо аргументовані Н.Д. Гордєєвою та В.П. Зінченком та іншими вченими. Крім того, така необхідність відпадає тому, що за одиниці аналізу ми візьмемо обгрунтовану Ф.Ю. Василюком ще у 1986 році категоріальну типологію психологічних одиниць людського життя [5].

На підставі категоріальної типології, Ф.Ю. Василюком обгрунтовано та побудовано модель «цілісної психологічної одиниці аналізу життєвого світу людини». Слід наголосити, що ця модель витримала перевірку часом та у подальшому використовувалась у підручнику «Методологічний аналіз у психології» у 2003 році [3], а також її було розгорнуто у докторській дисертації, яка захищена у 2007 році. [7].

Необхідно зазначити про деяку відмінність у використанні понять «одиниця» і «модель» і тісний зв'язок між цими поняттями.

В.О. Штофф наголошує, що «під моделлю розуміється така система, що подумки представляється або матеріально реалізується, яка, відображуючи або відтворюючи об'єкт дослідження, здатна заміщати його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про цей об'єкт» [15, с.19]. Отже, категорія «одиниця» і «модель» є своєрідними містками між теорією та дійсністю, які здатні виявити взаємозв'язки між категоріями та теоріями та показати нову інформацію про предмет дослідження, у нашій ситуації про взаємодію категорій «людина», «життя та світ».

У сучасному науковому світі модель взаємодії людини та світу може бути тільки спрощеною і тільки абстрактною, тому що інструментом пізнання взаємозалежності психіки та світу може бути тільки абстрактне мислення та свідомість. Тому, на нашу думку, подальший розвиток науки практично неможливий без системної взаємодії філософії та психології. Всесвіт моделює себе сам, а історія цивілізації прийшла до необхідності побудови штучного інтелекту та штучних елементів організму людини, і, можливо, у майбутньому штучної свідомості та самосвідомості. Тому сама історія розвитку науки вимагає побудови моделі з одиниць аналізу, які кристалізувались у сучасній психологічній науці.

Отже, модель – синтезує у ціле, одиниця – виокремлює суттєве що виявляє ознаки цілого, що дозволяє досліджувати предмет психології, який конструюють її категорії. За допомогою одиниці дослідник сам конструює певний зміст, із його точки зору, наявний у об'єкті науки і, тут зрозуміло, що світ ми не зможемо представити на папері, але тільки у вигляді моделі існуючих у психології одиниць та категорій.

Формулювання ідей статті (постановка завдань). Таким чином, модель психологічної одиниці життя людини у світі, яку ми пропонуємо розглянути у статті, базується на «моделі цілісної психологічної одиниці аналізу життєвого світу людини», запропонованою Ф.Ю. Василюком, єдине, що ми спробуємо переосмислити – це роль категорії «світ» у цій моделі та розгорнути у просторі та часі психологічні категорії, які використовуються у цій моделі.

Ми усвідомлюємо складність такого завдання, адже, як зазначає П.В. Копнін, «в ході розвитку пізнання сучасна наука добре розуміє, що нескінченний світ як ціле, з одного боку, не охоплюється жодною системою поглядів, а з іншого боку, будь-яка наука так чи інакше розглядає світ в цілому. У будь-яку епоху існують труднощі відтворення Всесвіту як цілого в наукових поняттях. Як би людство до цього не прагнуло, воно, мабуть, ніколи цього не досягне. Прагнення відтворити в наукових поняттях Всесвіт в цілому складає завдання не світогляду, а усієї сукупності наукового знання»[9, с. 19].

Тому, необхідно зазначити, що ми не претендуємо на обґрунтування нових психологічних одиниць та елементів аналізу психіки або систематизацію всіх категорій у психологічній науці. Така систематизація понять вже проведена (А.В. Петровський, М.Г. Ярошевський), ми спробуємо проаналізувати взаємодію основних існуючих теорій, які набули статусу загальнопсихологічних та змогли довести доцільність існування та параметри застосування своїх, відповідних теоріям категорій. Необхідно зазначити, що цей аналіз не претендує на вичерпність, але є намаганням побудувати один із можливих напрямків пошуку об'єднання існуючих одиниць, категорій та теорій у цілісну модель життя людини у світі, і, таким чином, поставити питання про необхідність осмислення та вирішення проблеми цілісності психології як науки у сучасному науковому світі, та, можливо, запропонувати дискусію про предмет психології.

Отже, спочатку розглянемо модель «Цілісної психологічної одиниці аналізу життєвого світу людини» (Рис.1), запропоновану Ф.Ю. Василюком.

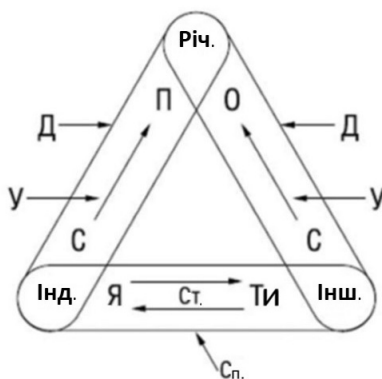

Рис.1. Модель «цілісної психологічної одиниці аналізу життєвого світу людини» (за Ф.Ю. Василюком)

Одна з вершин трикутника символізує індивіда (Інд.), друга - річ (Річ), третя, - іншого індивіда (Інш.). Кожного індивіда і річ зв'язує діяльність (Д), у рамках якої індивід виступає як суб'єкт (С), а річ, - як предмет (П) або об'єкт (О). Вектор усередині тіла діяльності, спрямований від суб'єкта до предмета, символізує установку (У). Двох індивідів зв'язує між собою спілкування (Сп.), у рамках якого вони виступають один по відношенню до одного як Ти і Я. Векторами між Я і Ти позначені їх стосунки (Ст.) [7, с.37].

На думку Ф.Ю. Василюка, В.М. М'ясищев критикував у інших теоріях ізольованість індивіда від світу людей, а в теоріях О.М. Леонтєва і Д.Н. Узнадзе – критикувалась ізольованість індивіда від предметного світу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Отже, за Ф.Ю. Василюком всі категорії є похідними від онтології «життя людини у світі». Спробуємо переосмислити роль категорію «світ» у цій моделі та розгорнути у просторі та часі обрані психологічні категорії.

Поняття «світ» у моделі Ф.Ю. Василюка розкривається через «предметний світ» та «світ людей», нам здається, що це поняття потребує розкриття та узагальнення. У сучасній психологічній науці існує багато спроб побудувати модель світу. Найбільш відомі з них – це поняття «ноосфера» (В.І. Вернадський), «буття» (С.Л. Рубінштейн), «світ» (С.Л. Рубінштейн), «буття-свідомість» (М.К. Мамардашвілі), «безліч світів» (О.Г. Асмолов), «ойкумена» (А.В. Петрівський, М.Г. Ярошевський) та інші.

У нашій роботі за основу розгляду ми візьмемо поняття «ойкумена» (А.В. Петровський, М.Г. Ярошевський). На думку авторів, цей термін не лише багатовимірний, але і представляє «багатосвітову» цілісність, індивід, освоюючи свій власний життєвий світ, об'єднує в собі «світ чотирьох світів», якими є Природа, Культура, Спілкування та «Я-сам»; і кожен з них є проекцією ойкумени [11, с. 12-35].

Категорія «ойкумена» зв'язує воедино простір життя багатьох суб'єктів та безліч життєвих світів, таким чином є ширшою від категорії Ф.Е. Василюка «життєвий світ». Щоб розкрити багатомірність та цілісність категорії «ойкумена», ми спробуємо використати запропоновані А.В. Петрівським, М.Г. Ярошевським спосіб систематизації на умовний поділ категорії на ті, що стосуються «біосфери», «психосфери» та «ноосфери», залишаючи при цьому як базис структуру моделі «цілісної психологічної одиниці аналізу життєвого світу людини» (за Ф.Ю. Василюком).

Крім того, відповідно до особливостей реалізації понять у своїй сфері (біосфери, психосфери та ноосфери), ми розкриємо складові кожної одиниці аналізу.

Предметний світ є тільки частиною матеріальних об'єктів Всесвіту, у обґрунтованій А.В. Петровським та М.Г. Ярошевським «Категоріальній системі психології» дійсність представлена такими категоріями: «Середовище», «Предметність», «Ситуація», «Персоносфера», «Ойкумена» [11, с. 36-50].

Щоб охарактеризувати «біосферу» ми використаємо категорію «середовище», для «психосфери» відповідно «ситуація», «ноосфера» – «ойкумена». Відповідно до категоріальної системи психології (за

А.В. Петровським та М.Г. Ярошевським) категорії «середовище» відповідає поняття «організм», «ситуації», відповідно, категорія «Я», «ойкумені», відповідно, «людина» [11]. Всі три сфери (біосфера, психосфера та ноосфера) знаходяться у взаємодії і взаємодетермінації, та, з точки зору історичного розвитку органічного світу, в цілому породжують одна одну.

«Біосфера», яка розвивається за законами природи та у результаті діяльності організмів породжує «психосферу». «Психосфера» у результаті появи «щілеполягання» та осмисленої діяльності активно впливає на природу та формує нове культурне середовище, у подальшому «ноосферу». «Ноосфера» у результаті перетворення середовища в інформаційну штучну сферу все більше впливає на норми соціальної взаємодії, та ставить питання про відповідальність кожної людини перед людством у цілому, та породжує питання про вирішення проблеми смислу існування Всесвіту та людини як його частини.

Представимо цю взаємодію у вигляді моделі «людина-життя-світ» (рис.2). «цілісної психологічної одиниці аналізу життєвого світу людини» (за Ф.Е. Василюком).

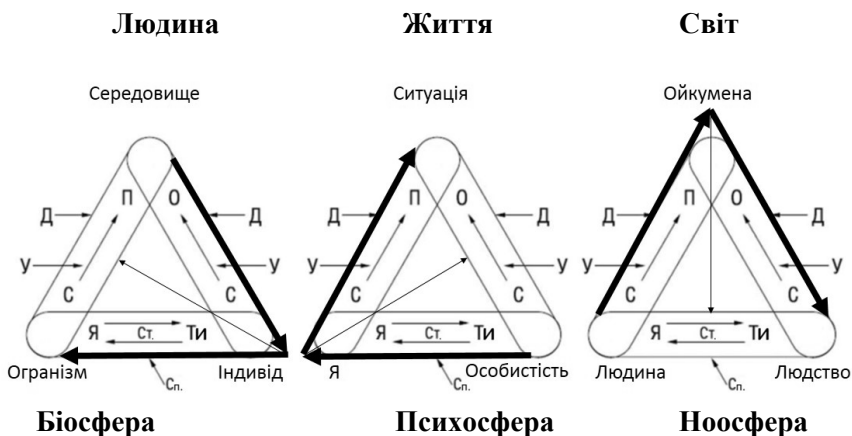

Рис. 2. Модель «людина-життя-світ»

На рис. №2 жирними стрілочками представлені основні сторони, які у результаті об'єднання та взаємодії утворюють нові системні властивості які проявляються у нових якість. Природа та діяльність у лоні «біосфери» формують основи психічної діяльності (тоненька стрілочка на малюнку №2) та як результат утворюють «психосферу». У свою чергу, об'єднання та взаємодія психічної та соціальної діяльності утворюють такі нові системні властивості як наукова та

культурна діяльність людства (тоненька стрілочка на малюнку №2), що проявляється у формуванні «ноосфери». Яка, у свою чергу, при взаємодії психічної та культурної діяльності формує ціннісну суспільну свідомість (тоненька стрілочка на малюнку №2). Без її формування неможливе продовження і взаємне існування «біосфери» (яка породила психічну сферу та культурне середовище) та культурного середовища – «ноосфери». Модель «людина-життя-світ», яка представлена на Малюнку №2, розкриває єдність людини та середовища на фундаменті «біосфери», єдність поняття «життя» як контролю «ситуації» «психосферою», та єдність сучасного поняття «світ» як розуміння ціннісної суспільною свідомістю єдності «Я-ТИ», «Людини» та «Людства», «Ойкумени» та «Ноосфери».

Запропонована модель «людина-життя-світ» показує розвиток цілісного світу в часовому історичному вимірі (філогенезі). Спробуємо представити одночасно і історичний і просторовий її формат, та побудувати модель «психологічної одиниці життя людини у світі»

Прокоментувати співвідношення понять «Природа» та «Світ» ми спробуємо посилаючись на В.І. Вернадського. Він писав, що «досі історики, взагалі вчені гуманітарних наук, а певною мірою і біології, свідомо не рахуються з законами природи біосфери – тієї земної оболонки, де може тільки існувати життя. Стихійно людина від неї невід'ємна. І ця нерозривність тільки тепер починає перед нами точно з'ясуватися: людина і людство нерозривно пов'язані з біосферою – з певною частиною планети, на якій вони живуть. Вони геологічно закономірно пов'язані з її матеріально-енергетичною структурою. Згідно з новітніми уявленнями, – продовжує В.І. Вернадський, – біосфера – «...планетне явище космічного характеру» [8, с. 324].

Філогенез розвитку людства у світі представлений на рис. 2. Модель «людина-життя-світ» як взаємний розвиток біосфери, психосфери та ноосфери. Онтогенез у моделі представлений як взаємодія всіх рівнів: становлення організму – морфологічний онтогенез (трикутник «середовище-індивід-організм»); розвиток людини як свідомого суспільного індивіда – онтогенез психіки (трикутник «ситуація-особистість-Я.»); розвиток особистості – соціальний онтогенез (трикутник «ойкумена-людство-людина»).

У запропонованій моделі ми ставили собі завдання розкрити поняття «світ», але нам прийдеться відповісти на питання як досліджувати цілісний світ та представити його цілісну модель?

На це питання намагається дати відповідь А.В. Смирнов: «зв'язність світу і зв'язність мови можуть бути зрозумілі з чистою зв'язністю; свідомість може бути зрозуміла з смислу, але не навпаки: зв'язність не можна побудувати з незв'язних одиниць, зв'язність може бути тільки первинною. Ось чому ми можемо пояснити світ, виходячи

з аналізу свідомості, але не навпаки. Цілісність, яку ми виявляємо у світі, може бути зрозуміла тільки як слід чистої цілісності, її не можна побудувати з того, що спочатку не мало зв'язності і не було причетне до цілісності» [13, с.235.].

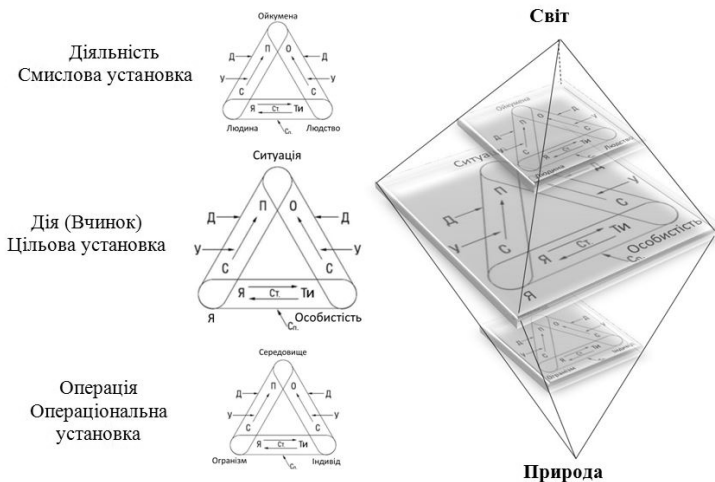

Рис. 3. Модель «психологічної одиниці життя людини у світі»

Отже, ми можемо пояснити світ, виходячи з аналізу свідомості, яка, у свою чергу, є плодом Всесвіту та є єдиним його інструментом дослідження та однією з основних перетворюючих сил історії.

В.І. Вернадський про цю ситуацію писав, що «людство, узятє в цілому, стає потужною геологічною силою. І перед ним, перед його думкою і працею ставиться питання про перебудову біосфери в інтересах вільно мислячого людства як єдиного цілого. Це новий стан біосфери, до якого ми, не помічаючи цього, наближаємося, і є «ноосфера»» [8, с. 328].

І далі він описує перехід від ситуації, в якій індивід є частиною світу до стану, коли світ стає частиною особистості. В.І. Вернадський зазначає, що «у такій ситуації Земля «мінє шкіру» та більше того, вона набуває душі» [8]. П. Тейяр де Шарден продовжує, що «людина не статичний центр світу», а «вісь і вершина еволюції, що багато прекрасніше» [14, с. 181-182].

Земля набуває «душу», а та, у свою чергу, вимагає себе усвідомити. Для цього використовує свідомість окремої людини як

інструмент свого самопізнання, перетворюючи таким чином початковий для свого розвитку механізм, який сформульований ще К. Марксом як «буття визначає свідомість» на протилежний механізм «свідомість визначає буття». Але, при цьому, свідомість не стає вільною, вона повинна визначитись спочатку у якому бутті вона знаходиться, а потім на яких засадах формувати майбутнє буття, свідомість попадає у схему «буття – свідомість-буття», і тоді ми повинні констатувати існування та матеріальний вплив на світ єдиної системи «буття-свідомість» (за М.К. Мамардашвілі [10]).

Із цього приводу С.Л. Рубінштейн писав: «Людина – ехо і дзеркало Всесвіту». Але Всесвіт – це не лише речі, не лише тіла, хоч би і астрономічні, Всесвіт – це не лише зоряне небо наді мною, але і люди навколо мене: я – ехо і дзеркало людства! У безперервній взаємодії з іншими людьми, в якій протікає усе моє життя, формується їх і моя свідомість. Моя свідомість – форма їх існування, як їхня свідомість – форма мого існування» [12, с.486].

Запропонована в роботі модель фактично відтворює принципи та механізми поєднання «біосфери», «психосфери» та «ноосфери» та формування «буття-свідомості», яка об'єднує в собі модель душі Світу («ноосфери») як об'єднання «людини», «життя» і «світу» у моделі «людина-життя-світ» (рис.№2); та душі будь якої людини як єдності процесів філогенетичного та онтогенетичного розвитку (рис.№3).

Ми схематично показали, що свідомість та «психосфера» є основним чинником історичного розвитку світу, який детермінується культурним розвитком суспільства та сучасними науковими надбаннями. У результаті еволюції починають входити у суперечність такі світи: природний та культурний, інформаційний та практичний, науковий та ціннісний, біологічний та соціальний, що ще гучніше ставить питання про необхідність їх об'єднання у єдиний духовний світ. У зв'язку з цим, вважаємо адекватним запровадження та використання категорії «душа» як цілісної моделі взаємодії «біосфери», «психосфери» та «ноосфери», що у роботі представлена як модель «психологічної одиниці життя людини у світі» (Мал. №3).

Цю думку підкреслював С.Л. Рубінштейн: «у основі розриву психології на дві різномірні дисципліни і протиставлення природничонаукової психології і психології як науки про дух лежить, таким чином, дуалістичний розрив буття на два світи. Цим самим проводиться і в психіці абсолютно непереконливий розподіл на дві сфери, з яких одна складається з абсолютно позбавлених сенсу психіфізичних процесів, а інша – тільки з сукупності смислових зв'язків, які знаходяться в значеннях що переживаються»[12, с. 463].

Таким чином, С.Л. Рубінштейн застерігав від намагання побудувати окреме буття «вершинної», «глибинної» та «діяльнійної»

психології та закликав до цілісної парадигми у психології. На його думку, «вищі прояви душевного життя, що об'єктивувалися, розкривають найглибші її основи [12, с. 461].

Такої їй думки дотримуються і автори підручника «Методологія психології: проблеми та перспективи» (2012р.), які намагаються показати, «що психологія може бути наукою про душу, а не тільки наукою про її відсутність, і що можлива не лише декларація про цілісність психології, але і робота по досягненню цілісності, звичайно, за тієї умови, що осмислене ціле буде присутнє у свідомості дослідника» [4, с. 73].

Тому одним із завдань нашої роботи було відобразити один із можливих варіантів осмислення цілісності та взаємозалежності всіх елементів, що представлені у моделі «психологічної одиниці життя людини у світі» та спробувати обґрунтувати використання до неї поняття – душа (як єдність особистості та світу).

Приблизно таку ж думку висловлюють автори підручника «Методологія психології: проблеми та перспективи» (2012р.): «духовний організм будується з функціональних органів і в той же час будує їх. .... Тому душа – такий чинник еволюції, без якого її рух сліпий. Аналогічним чином, свідомість є чинником історії.» [4, с.74]

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, запропонована модель «психологічної одиниці життя людини у світі» дозволяє показати основні одиниці життя людини у світі, виявити основні зв'язки та властивості одиниць, зрозуміти взаємовідношення категорій життя, людина та світ, зрозуміти взаємозв'язки між категоріями діяльності, установка, ставлення, спілкування та іншими категоріями. Запропонувати для аналізу поняття душа як єдність особистості, життя та світу.

Використання категорій «одиниця» і «модель» є своєрідними містками між теорією та дійсністю, які здатні виявити взаємозв'язки між категоріями та теоріями та показати нову інформацію про предмет дослідження, у нашій ситуації про взаємодію категорій «людина», «життя та світ.» Потенціал ідеї про використання моделей у психології міг би дозволити знайти підхід до аналізу та розвитку теоретичних побудов предмета психології, який досі залишається незатребуваним психологічною наукою.

Запропонована модель та виходячи з неї цілісний погляд на світ як єдиний духовний світ може стати містком у суперечностях різних світів: природи та культури, науки та цінностей, біологічного та соціального. У зв'язку з цим, автором обґрунтовується запровадження та використання категорії «душа» як цілісної моделі взаємодії «біосфери», «психосфери» та «ноосфери».

Достатньо категорично питання про необхідність обговорювати цю проблему ставить Б.С. Братусь у роботі «Психіка» і «особистість» у відсутності «душі» і «духа», він пише: «Психологи, як ми знаємо, навряд чи готові з цим погодитися: моральна сторона буття принципово відторгнута від їх поля зору. Більше того, сучасна психологія зайнята нерідко приниженнями моральних основ: любов редукується до елементарних потягів, муки совісті – до інфантильних комплексів, віра трактується як невроз, прихильність як навичка і тому подібне. На одному з семінарів в Німеччині мене уразили слова німецького теолога. Він сказав, що коли до сучасного психотерапевта приходять пацієнт, то він часто – жертва неправильної орієнтації суспільства, виховання. Але після того, як він пройшов стандартний курс психотерапії, він стає, переходить на сторону своїх катів, тобто цих неправильних орієнтацій, і тоді він сам починає нівечити інших своїми переконаннями і діями. А розплата одна – покаліченими людськими долями (і проситься додати – душами), що не відбулися, відведеними в морок» [2, с.127].

Необхідно зазначити, що цей аналіз не претендує на вичерпність, але є намаганням побудувати один із можливих напрямків пошуку об'єднання існуючих одиниць, категорій та теорій у цілісну модель життя людини у світі, і, таким чином, постановити питання про необхідність осмислення та вирішення проблеми цілісності психології як науки у сучасному науковому світі та, можливо, запропонувати дискусію про предмет психології.

Перспективним виглядає подальше використання запропонованої моделі у психотерапії з використанням інших категорій, наприклад, любов. Із точки зору цілісної парадигми яскравим прикладом використання такої категорії буде вислів з цього приводу С.Л. Рубінштейна: «Любити людство потрібно в людях, з якими зв'язує тебе життя, і в них потрібно любити людство таким, як воно є, і таким, яким воно буде, таким, яким воно стає і яким ми ж повинні його зробити» [12, с. 483]. І хочеться додати: інакше а ні буде не людини, а ні людства, а ні Всесвіту.

Список використаних джерел

1. Асмолов А.Г. Истоки неклассической психологии. / А.Г. Асмолов // По ту сторону сознания; методологические проблемы неклассической психологии. – М.: «Смысл», 2002. – 480 с.

2. Братусь Б.С. «Психика» и «личность» в отсутствии «души» и «духа» / Б.С. Братусь // Консультативная психология и психотерапия. – 2014. – Том 22. – № 5. – С. 118–138.

3. Василюк Ф. Е. Методологический анализ в психологии./ Ф.Е. Василюк М.: МГППУ; Смысл, 2003. – 240 с.

4. Василюк Ф. Е. Методология психологии: проблемы и перспективы. Учебное пособие / Ф.Е. Василюк, В.П. Зинченко, Б.Г. Мещеряков, В.А. Петровский, Б.И. Пружинин, Т.Г. Щедрина/ Под общ. ред. Т.Г. Щедриной. – М.; СПб. : Центр гуманитарных инициатив, 2012 – 508 с.

5. Василюк Ф.Е. К проблеме единства общей психологии / Ф.Е. Василюк // Вопросы философии. – 1986. – № 10. – С. 76–86.

6. Василюк Ф.Е. Понимающая психотерапия: опыт построения психотехнической системы / Ф.Е. Василюк // Весник практической психологии образования: Научно-методический журнал. – 2007. – №3 (12), июль-сентябрь 2007. – С. 27–42.

7. Василюк Ф.Е. Понимающая психотерапия как психотехническая система: автореф. дис. доктора психол. наук: 19.00.01 / Василюк Федор Ефимович, Москва – М., 2007. – 50 с.

8. Вернадский В. И. Химическое строение биосферы Земли и ее окружение. / В.И. Вернадский. – М. : Наука, 1965. – 375 с.

9. Копнин П.В. Гносеологические и логические основы науки. / П.В. Копнин. – М. : Мысль, 1974. – 568с.

10. Мамардашвили М.К. Как я понимаю философию / Мераб Мамардашвили. – М. : Прогресс, Культура, 1992. – 410 с.

11. Петровский А.В. Теоретическая психология: Учеб. пособие для студ. психол. фак. высш. учеб. заведений. / А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский. – М. : Издательский центр «Академия», 2003. – 496 с.

12. Рубинштейн С.Л. Бытие и сознание. Человек и мир / С.Л. Рубинштейн. – СПб. : Питер, 2003. – 512 с.

13. Смирнов А. В. Сознание как смыслополагание. Культура и мышление / А.В. Смирнов // Россия в архитектуре глобального мира: цивилизационное измерение / Отв. ред. А.В. Смирнов. – М. : Языки славянской культуры: Знак, 2015. – 520 с.

14. Тейяр де Шарден П. Феномен человека. / П. Тейяр де Шарден – М.: ООО «Издательство АСТ», 2002. – 553с.

15. Штофф В.А. Проблемы методологии научного познания / В.А. Штофф. – М. : Высшая школа, 1978. – 271 с.

Ю.Л. Горбенко

МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ЕДИНИЦЫ ЖИЗНИ ЧЕЛОВЕКА В МИРЕ

Стаття присвячена пошуку шляхів побудови моделі психологічної одиниці життя людини у світі. У зв'язку з цим проводиться аналіз поняття психологічна одиниця, модель та інших категорій психології. Підкреслюється, що психологічна наука довгий час, займаючись вивченням закономірностей функціонування психічних процесів і властивостей, так і не змогла вийти на об'єднання зусиль психологічних шкіл для побудови цілісної системи взаємодії людини та світу. Проведене дослідження є намаганням побудувати один із можливих напрямків пошуку об'єднання існуючих одиниць, категорій та

теорій у цілісну модель життя людини у світі, і, таким чином, поставити питання про необхідність осмислення та вирішення проблеми цілісності психології як науки у сучасному науковому світі.

Ключові слова: модель, одиниця аналізу, цілісність, людина, світ, душа, життя.

Yu. Gorbenko

A MODEL OF PSYCHOLOGICAL UNIT OF HUMAN LIFE IN THE WORLD

An article dedicates the finding ways to build the model of psychological unit of human life in the world. In this regard the analysis of concepts such as psychological unit, model and other categories of psychology is conducted. For a long time psychological science studding the regularities of functioning of psychical processes and properties wasn't able to reach the unification of efforts of psychological schools to build a coherent system of interaction between human and the world. Periodically nascent crises between different flows in psychology require constructions and crystallizations of methodological foundation of psychology. Integration of such units in the single system allows to educe new properties of the article of research and anymore to understand his integrity. It is marked that, category «unit» and «model» are original bridges between a theory and reality which are able to educe intercommunications between categories and theories and show new information about the article of research, in our situation about co-operation of categories «man», «life and world». Potential of idea about the use of models in psychology would allow to find going near an analysis and development of theoretical constructions of the article of psychology which until now remains unclaimed psychological science.

It is necessary to mark that this analysis does not apply on exhausted but is an attempt to build one of possible directions of search of association of existent units, categories and theories in the integral model of life of man in the world, and thus to decree a question about the necessity of comprehension and decision of problem of integrity of psychology as sciences for the modern scientific world and it is possible to offer a discussion about the article of psychology.

Keywords: model, unit of analysis, integrity, man, world, soul, life.

Надійшла до редакції 24.05.2016 р.